

РЕЦЕНЗІЯ

на дисертаційну роботу

Калюжної Наталії Миколаївни

«Відкритий доступ до наукових публікацій: міжнародний досвід і практика впровадження в Україні»

**поданої на здобуття ступеня доктора філософії у
галузі знань 02 «Культура і мистецтво»**

зі спеціальності 029 «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа»

Актуальність теми дисертаційної роботи зумовлена поширенням практик відкритого доступу та відкритої науки, що значно впливає на діяльність академічних та університетських бібліотек, суттєво удосконалюючи їхні функції та підходи до організації інформаційного супроводу наукових досліджень. Водночас, існує низка протиріч, які потребують вирішення: а саме, надшвидкими темпами зростання потоку цифрових наукових публікацій і недостатнім рівнем їх відображення на платформах відкритого доступу; суспільною потребою в забезпеченні оперативного, безоплатного та гарантованого повнотекстового доступу до наукової інформації та недостатньою розвиненістю інфраструктури відкритого доступу в наукових бібліотеках України; необхідністю реалізації стратегічного курсу України на інтеграцію до Європейського дослідницького простору і Європейської хмари відкритої науки та відсутністю концептуальних засад проактивної участі в цьому процесі академічних та університетських бібліотек. Окреслені протиріччя актуалізують наукову проблему даного дослідження, суть якого полягає в комплексному аналізі міжнародного досвіду впровадження відкритого доступу до наукових публікацій та пропозицій по розбудові ефективного бібліотечного складника відкритого доступу до наукових публікацій в Україні.

Актуальність обраної теми підтверджується й тим, що у сучасній історіографії відсутнє комплексне дослідження з проблеми міжнародного

досвіду і практики впровадження в Україні відкритого доступу до наукових публікацій.

Обґрунтованість наукових положень, висновків і рекомендацій, їх достовірність забезпечує значна джерельна база (327 назв), що включає праці з бібліотекознавства, соціальних комунікацій, значний масив статистичної інформації, теоретичні та практичні напрацювання українських і зарубіжних вчених у сфері відкритого доступу, що демонструє ґрунтовне ознайомлення дисертанта з результатами попередніх досліджень.

Застосування здобувачкою комплексу наукових підходів (системного, соціокомунікаційного, історичного, інституційного, компаративного) та методів (дедукції, бібліометричного, статистичного, джерелознавчого, контент-аналізу, статистичного, веб-аналітики) дозволило отримати науково обґрунтовані висновки, які мають важливе теоретичне і практичне значення.

Наукова новизна дослідження визначається тим, що робота є першим комплексним дослідженням, в якому доведено необхідність наскрізного впровадження бібліотеками ЗВО України принципів і технологій відкритого доступу на всіх етапах життєвого циклу дослідження: від пошуку необхідної науковцям інформації до відкритого зберігання та популяризації дослідницьких даних через їх архівування, ідентифікацію, оприлюднення, експертну оцінку та вимірювання впливу опублікованих наукових результатів; схарактеризовано політичні, економічні, соціокультурні, техніко-технологічні чинники, що сприяли всесвітньому поширенню руху за відкритий доступ; ідентифіковано 82 комунікаційні бар'єри, що ускладнюють публікацію результатів наукових досліджень у відкритому доступі, які авторка розподілила на чотири групи: «Практичні бар'єри», «Брак компетентності», «Упередження», «Політики та управління», що сприятиме їх успішному подоланню; виявлено кращий досвід зарубіжних університетських бібліотек щодо підтримки ресурсів та інструментів відкритого доступу на всіх етапах життєвого циклу дослідження, визначено перспективи його запровадження в Україні; схарактеризовано сучасний стан

системи інституційних репозитаріїв академічних та університетських бібліотек України, обґрунтовано методи та інструменти підвищення рівня відкритості їх контенту в глобальному комунікаційному просторі.

Практичне значення роботи полягає у можливості застосування його результатів в діяльності академічних та університетських бібліотек для вдосконалення бібліотечно-інформаційного сервісу, спрямованого на підтримку практик забезпечення відкритого доступу до наукових публікацій. Результати дисертаційного дослідження можуть слугувати цінним інформаційним джерелом для управлінців і виконавців «Національного плану впровадження відкритої науки в Україні», сприяючи розробленню ефективних стратегій і механізмів його реалізації.

Відтак практичне значення дисертації виявляється в її спроможності впливати на ефективність впровадження відкритого доступу та формувати вектор його подальшого розвитку. Матеріали дисертаційної роботи Н. М. Калюжною можуть бути використані в системі підвищення кваліфікації бібліотекарів та фахівців з управління даними, а також у процесі підготовки здобувачів вищої освіти всіх рівнів за спеціальністю В13 «Бібліотечна, інформаційна та архівна справа».

Повнота викладення наукових положень, висновків і результатів в опублікованих працях. Дисертаційна робота виконана Н. М. Калюжною особисто, містить наукові положення та науково обґрунтовані теоретичні і практичні результати, які висвітлено у 17 наукових працях, зокрема 11 одноосібних і 6 у співавторстві, з яких: 3 у наукових фахових виданнях України, 3 у наукових зарубіжних виданнях, що включені до наукометричних баз Scopus/Web of Science (Core Collection), 11 тез доповідей на міжнародних та всеукраїнських наукових конференціях. Додатково відображають наукові результати дисертації 2 публікації. Наукові публікації відповідають вимогам п. 8 Порядку присудження ступеню доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження

ступеню доктора філософії, затвердженого Постановою № 44 Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. (із змінами, внесеними згідно з Постановою Кабінету Міністрів України № 502 від 19.05.2023).

Зауваження. У цілому позитивно оцінюючи дисертаційну роботу Н.М. Каложної, її актуальність, наукову новизну та практичне значення отриманих результатів, вибір методологічних підходів, історіографічної та джерельної бази, варто зазначити про деякі дискусійні положення та зауваження, а саме:

1. Обмежена просторово-часова репрезентативність емпіричного аналізу. Так, в анотації вказано, що авторка провела бібліометричний аналіз наукових публікацій українських вчених за період 2012–2021 рр. (стор. 4). Хоча цей підхід й надає загальну картину, існує ризик, що такий аналіз не враховує субнаціональних або інституційних особливостей (наприклад, регіональні університети, малі дослідницькі центри або спеціалізовані галузі), де практики відкритого доступу можуть відрізнятися суттєво. Як рецензент, я б рекомендував авторці розглянути можливість доповнення кількісного аналізу кейс-дослідженнями (case studies) на рівні окремих ЗВО або репозиторіїв, щоб глибше проілюструвати, які бар'єри або каталізатори впровадження відкритого доступу – Open Access (OA) – діють на місцевому рівні.

2. Потребує уточнення термінологія в окремих підрозділах. Так, у тексті подекуди використано терміни, які в різних наукових школах трактуються неоднаково (зокрема, щодо відкритої науки та відкритого доступу). Бажано подати їхні чіткі авторські визначення на початку роботи, щоб уникнути можливих неоднозначностей.

Висловлені зауваження не впливають на загальний науковий рівень та ракурс дисертаційної роботи, а мають радше характер побажань, спрямованих на уточнення окремих аспектів і вдосконалення подачі матеріалу.

Відповідність дисертації встановленим вимогам. Дисертація цілком відповідає встановленим вимогам оформлення дисертацій, затвердженим

наказом Міністерства освіти і науки України від 12 січня 2017 р. № 40 (із змінами, внесеними згідно з Наказом Міністерства освіти і науки України № 759 від 31.05.2019). Порухень академічної доброчесності не виявлено.

Загальний висновок. Дисертаційна робота Наталії Миколаївни Калюжної «Відкритий доступ до наукових публікацій: міжнародний досвід і практики впровадження в Україні» поданої на здобуття ступеня доктора філософії у галузі знань 02 «Культура і мистецтво» зі спеціальності 029 «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа» є актуальним за проблематикою, закінченим, самостійним дослідженням, результати якого достовірні та містять наукову новизну.

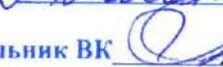
На підставі здійсненого аналізу варто стверджувати, що дисертаційна робота відповідає спеціальності 029 «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа» та вимогам «Порядку присудження ступеню доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету міністрів України від 12 січня 2022р. №44 (зі змінами), а її авторка Калюжна Наталія Миколаївна заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 029 «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа».

Рецензент:

кандидат філософських наук, доцент,
доцент кафедри інформаційної діяльності та
зв'язків з громадськістю
Київського національного
університету культури і мистецтв

В. В. Касьян

Підпис		Згідно з	
Начальник ВК			
“24”	11		2023 р.

